

Kooperatif Nedir?

Tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, iş gücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denmektedir.

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) tanımından yola çıkacak olursak da kısaca kooperatif ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir yapıdır.

Kooperatiflerin Temel İlkeleri Nelerdir?

Gönüllü ve herkese açık ortaklık: Kooperatifler, sosyal, etnik, siyasal ve dinsel ayırım gözetmeksizin herkese açık işletmelerdir.

Demokratik kontrol ve yönetim: Kooperatif işletmelerde kontrol mekanizması ortaklardadır ve kararlar ortaklar tarafından verilir. Her ortağın yalnızca bir oyu vardır.

Ortakların Ekonomik Katılımı: Ortaklar kooperatifin sermayesine adil biçimde katılırlar, fakat işletme fazlasından sermaye katkılarına göre değil kooperatifle yaptıkları işlemler oranında yararlanabilirler.

Özerklik ve Bağımsızlık: Kooperatifler özerk, kendi kendine yardıma dayalı ve ortakların kontrolünde olan kuruluşlardır.

Eğitim, öğretim, bilgilendirme: Kooperatifler, ortakları ve yöneticileri eğitir, genel kamuoyu, gençleri ve kanaat önderlerini kooperatifçiliğin özü ve yararları konusunda bilgilendirirler.

Kooperatifler arası iş birliği: Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası örgütlerle birlikte çalışarak ortaklarına daha etkin biçimde hizmet ederler.

Topluma Karşı Sorumlu Olma: Kooperatifler, ortakları tarafından onaylanan politikalar aracılığı ile toplumların sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar.

Dünya Geneline 1 Milyardan Fazla İnsan Kooperatiflere Ortaktır

- Kanada'da 3 kişiden 1'i,
- Norveç'te 3 kişiden 1'i,
- ABD'de 4 kişiden 1'i,
- Almanya'da 5 kişiden 1'i kooperatiflere ortaktır.
- İngiltere'de 9,8 milyon,
- Çin'de 180 milyon,
- Hindistan'da 239 milyon,
- Brezilya'da 7,6 milyon,

- Arjantin’de 9,1 milyon,
- Malezya’da 5,4 milyon,
- Singapur’da 1,4 milyon kişi kooperatiflere ortaktır.

ICA-300 2012 Yılı Listesinde Yer Alan Kooperatiflerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri

Ülke	Kooperatif Sayısı	Kooperatiflerin 2010 Yılı Ciro Toplamları (Milyar \$)	2010 GSYH (Milyar \$)	Oran (%)
1-ABD	81	471,6	14.649,5	3,2
2-Fransa	41	319,1	2.745,6	11,6
3-Almanya	35	270	3.539,5	10,6
4-İtalya	21	58,9	2.149,9	2,7
5-Japonya	19	308,6	5.359,2	5,7
6-Kanada	10	39,6	1.475,8	2,6
7-Finlandiya	10	43	252,7	17
8- Hollanda	10	93,7	807,1	11,6
9-İsviçre	10	70,1	573,9	12,2
10- İngiltere	9	60,3	2.391,7	2,5
TOPLAM	246	1,704	33.944,9	5

Kaynak: ICA, Dünya Bankası

Kooperatifler özellikle Amerikan, Fransız, Japon ve Alman ekonomilerinde önemli bir rol oynamaktadır. GSYH üzerindeki etkileri incelediğinde ise Finlandiya, İsviçre, Hollanda ve Fransa’daki kooperatif işletmeler ön plana çıkmaktadır.

Tabloda yer alan ülkelerdeki kooperatifler GSYH’ye ortalama %5 gibi bir katkı sağlamaktadır. Bu da göstermektedir ki gelişmiş ekonomilerde kooperatifler ekonomik açıdan önemli yapılardır.

	Cirosu (milyar ABD \$)	Türkiye GSYH değerine oranı (%)
Fransa	198	25
ABD	150	19
Japonya	143	18
Almanya	139	18
Hollanda	81	10

Dünyanın en güçlü kooperatifleri Fransa, ABD, Japonya ve Almanya gibi gelişmiş ülkelerdedir. Fransız kooperatifleri Türkiye'nin yıllık yurt içi hâsıla değerinin ¼'ü kadar gelir elde etmektedirler.

Türkiye'den Bazı Örnekler

- ✓ İstanbul Sanayi Odası'nın yayınladığı ISO-500 büyük sanayi kuruluşları listesinde; 76.sırada Trakyabirlik ve 340.sırada Marmarabirlik yer almaktadır.
- ✓ Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından açıklanan 2012 İhracat Şampiyonları sıralamasında; zeytin ve zeytinyağı sektöründe 1.sırada Marmarabirlik ve kuru meyve mamulleri sektöründe ise 2.sırada Tarih Üzüm Birliği yer almaktadır.
- ✓ Huğlu Av Tüfekleri Kooperatifi bünyesindeki silah fabrikası, üretiminin %80'ini ihraç etmektedir.

Konya'da Kooperatifçilik

Faal Kooperatif sayısı	118
Ortak sayısı	23.174
Faal olmayan kooperatif sayısı	170
Ortak sayısı	7.792
Toplam kooperatif sayısı	288
Toplam kooperatif ortağı	30.966

Konya'da Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı toplam 288 kooperatif bulunmaktadır. Bunlardan 118 adet kooperatif faal olup, özellikle yapı kooperatifleri ön planda yer almaktadır.

Kooperatifçilik Neden Önemli?

- Piyasa başarısızlığını düzeltebilir ve etkin bir piyasa organizasyonun destekleyebilir,
- Küçük işletmelere, kendi özerkliklerini kaybetmeksizin daha büyük ve güçlü ekonomik yapılar şeklinde birleşme olanağı sağlar,
- Ürün ya da hizmet arzını koordine etmek suretiyle bireylerin ya da küçük işletmelerin pazar gücünü artırabilir,
- Düşük sermayeli ortaklara da ekonomik kararlara katılım olanağı sağlar,

- Kooperatif ortaklarına/vatandaşlara hizmet ihtiyaçlarını düzenleme veya tespit etme olanağı sağlar,
- Hissedarlarla ilgili değer değil de paydaşların yararı ön planda olduğundan, geleceği daha fazla düşünebilir. Kooperatif ortaklar, (şirket) hissedarlara göre daha az değişkendir,
- Özellikle başka türlü sorumlu pozisyonlara gelemeyecek olan kişiler için yönetim deneyimleri kazanma olanakları sunar,
- Nüfusun büyük bölümlerinin ekonomik entegrasyonuna olanak sağlar,
- Yerel piyasalar için avantajlar sağlar, orada oturanlarla yakın temaslar sayesinde yerel ihtiyacı karşılar ve kendi bölgesinde ya da ilgili sektörde ekonomik faaliyeti canlandırır,
- İstikrara katkıda bulunur. Kooperatifin amacı, maksimum kar elde etmek değil de ortakların desteklenmesi olduğundan, hiç kar etmediği durumda dahi, ortaklarına hizmet götürmeyi sürdürebiliyorsa genelde ayakta kalmayı başarmakta ve başarılı olmaktadır. Aynı durum yatırımcıların kurduğu ticari şirketler için geçerli değildir,
- Demokratik olarak yönetildiğinden ve ekonomik açıdan yönetime katılmaya olanak sağladığından güven yaratır, sosyal sermaye oluşturur ve muhafaza eder.

Dünya’da 1980’lerde ekonomik krizin derinleşmesi, işsizliğin artması, toplumsal dışlanma ve yoksulluğun yaygınlaşması gibi problemler, toplum yararına yeni çözüm arayışlarını ön plana çıkarmıştır. Küreselleşme sürecindeki gelişmeler, özelleştirmeler ile kamu sektörünün küçülmesi ve kamu sektörünün mevcut yapısıyla artan sosyal sorunlara çözüm getirememesi, özel sektörün doğası gereği sosyal sorunlara yalnızca kar amacıyla yaklaşması, “sosyal ekonomi” ya da “üçüncü sistem” ya da “üçüncü sektör” olarak adlandırılan yeni bir ekonomik, toplumsal ve siyasal yaklaşımı gündeme getirmiştir. (*)

Bu kapsamda gelişmiş ülkelerde kooperatifler, diğer benzeri kuruluşlarla birlikte “üçüncü sektör” olarak tanımlanmıştır. Günümüzde devletlerin fonksiyonlarının önemli bir bölümünü sivil toplum örgütlerine devretme eğilimi giderek ağırlık kazanmakta ve kooperatiflerin de dâhil edildiği üçüncü sektör, bu alanda önemli ve yeni görevler üstlenmektedir. (**)

ABD’de elektriği olmayan ve fakat hükümetlerin de yeterli aktiviteyi gösteremediği kırsal alanlarda üretim kooperatifleri devreye girmiş, bu suretle ABD kırsalının çoğu bölgesi kooperatifler aracılığı ile elektriğe kavuşmuştur. Bu gibi enerji kooperatifleri, şimdilerde Portekiz’de gelişme göstermektedir.

Danimarka’da, 2000’den fazla rüzgâr kooperatifi bulunmakta olup, 150 binden fazla aile de bu kooperatiflerin ortağıdır. “Yenilenebilir Enerji Kanunu” ile yeni rüzgâr enerjisi projelerinin en az %20’sinin yerel halka ait olması şartının getirildiği bu ülkede 1997 de

kurulan “Middelgrunden Rüzgâr Enerjisi Kooperatifi”; 40.000 kW kapasiteye ulaşan 20 adet 2.000 kW’lık rüzgâr türbini ile dünyanın en büyük deniz aşırı rüzgâr çiftliğidir. 40.500 hisse ve 23 milyon € yatırım bütçesine sahip olan bu kooperatifi 8500 ortağı bulunmaktadır. Bahsettiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkün olup dünyada birçok başarılı kooperatif örneği bulunmaktadır.

BM tarafından 2012 yılının “Uluslararası Kooperatifler Yılı” ilan edilmesinden sonra ülkemizde de anayasamızın 171. Maddesi “Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır” temel alınarak “Kooperatifçilik Stratejisi” oluşturulmuştur.

Türkiye’nin kooperatifçilik vizyonu; güvenilir, verimli, etkin ve sürdürülebilir ekonomik girişimler niteliğini kazanmış bir kooperatifçilik yapısına ulaşmaktır.

Kooperatifçiliğe daha elverişli bir ortam sağlamak; toplumda olumlu bir kooperatifçilik imajı oluşturmak ve sektöre güveni artırmak; verimli ve etkin uygulamaları ortaya çıkarmak; sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve yenilikçiliği sağlamak; kooperatiflerin ekonomik kalkınmaya ve gelirin daha adil paylaşımına olan katkılarını artırmak Türkiye Kooperatifçilik Stratejisinin genel amacını oluşturmaktadır.

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı

NO	STRATEJİK HEDEFLER ve FAALİYETLER
1.	Kamu Teşkilatlanması ve Kooperatiflere Hizmet Sunum Biçimi Yeniden Yapılandırılacaktır.
1.1	Kooperatifler konusunda ilgili bakanlıkların (GTB-GTHB-ÇŞB) düzenleme ve gözetim kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
1.2	İlgili bakanlıklarca kooperatiflere sunulan hizmetlerden mümkün olanları kooperatif üst kuruluşlarına devredilecektir.
1.3	Kooperatiflere yönelik gözetim, denetim ve uygulama hizmetlerinin etkinleştirilmesi ve sağlıklı istatistiki verilerin üretilmesini sağlamak üzere bir veri tabanı (e-kooperatif) oluşturulacaktır.
2.	Eğitim, Danışmanlık, Bilgilendirme ve Araştırma Faaliyetleri Geliştirilecektir.
2.1	Kooperatifçilik eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürütecek bir yapılanmaya gidilecektir.
2.2	“Kooperatif Girişimciliği Eğitim Projesi” (KGEP) çalışması yapılarak, uygulamaya konulacaktır.
2.3	Kooperatif denetim ve yönetim kurulu üyelerine eğitim ve sertifikasyon zorunluluğu getirilecektir.

2.4	İlköğretimden başlanarak girişimcilik, ortaklık kültürü ve kooperatifçilik bilincinin kazandırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunulması hususunda çalışmalar yürütülecektir.
2.5	Kooperatif üst kuruluşları tarafından, düzenli olarak kendi ortaklarına hak ve yükümlülükleri ile kooperatifçilik konusunda bilinçlendirme eğitimi verilecektir.
2.6	Kooperatifçilik konusunda bilgilendirme programları düzenlenecektir.
2.7	Sendikalar tarafından kendi üyelerine yönelik kooperatifçilik eğitim programları düzenlenmesi sağlanacaktır.
2.8	Kooperatifçilik konusunda, eğitim, araştırma ve yayın faaliyetinde bulunan gönüllü kuruluşların projelerinin desteklenmesi yönünde çalışmalarda bulunulacaktır.
2.9	Ülke kooperatifçiliğinin içinde bulunduğu durum ve uluslararası gelişmeler hakkında her yıl düzenli olarak "Ülke Kooperatifçilik Raporu" hazırlanacaktır.
3.	Örgütlenme Kapasitesi ve Kooperatifler Arası İşbirliği Olanakları Arttırılacaktır.
3.1	Ülke şartlarına uygun yeni bir üst örgütlenme modeli ve uygulama altyapısı oluşturulacaktır.
3.2	Kooperatifçilik potansiyeli yüksek yeni alanlar tespit edilerek bu alanlarda kooperatif kurulması ve geliştirilmesine yönelik özendirici çalışmalar yapılacaktır.
3.3	Üretimi artırmak amacıyla verilen kamusal desteklerin kooperatifçiliği özendirmeye yönelik uygulanması için "Kooperatifçiliği Destekleme Programı"nın hayata geçirilmesi sağlanacaktır.
3.4	Çok amaçlı ve büyük ölçekli kooperatifçiliğin ve kooperatifler arası birleşmelerin özendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
3.5	Üretim, tüketim ve hizmet kooperatifleri arasında işbirliği arttırılacaktır.
3.6	Türkiye'deki kooperatiflerin dünyadaki başarılı kooperatifler ile işbirliğinin geliştirilmesi sağlanacaktır.
3.7	Kadınlarımızın girişimcilik kabiliyetlerinin arttırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması için kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunulacaktır.
4.	Sermaye Yapısı ile Kredi ve Finansmana Erişim İmkânları Güçlendirilecektir.
4.1	Kooperatiflerin öz kaynak yapısının güçlendirilmesi amacıyla ortaklık payı değerinin yükseltilmesi ve ortaklık payı üst sınırının kaldırılması sağlanacaktır.
4.2	Kooperatiflerin kullanacakları banka kredilerine teminat sağlanabilmesi amacıyla Kredi-Garanti Fonu oluşturulabilirliği yönünde proje ve fizibilite çalışması yapılacaktır.

4.3	Kooperatiflerin finansman ihtiyacını karşılamak üzere bir finansman kurumunun oluşturulabilirliği yönünde proje ve fizibilite çalışması yapılacaktır.
4.4	Kooperatifler ve üst kuruluşlarının borçlanma kaynak ve yöntemlerinin zenginleştirilmesine yönelik kanuni düzenlemeler yapılacaktır.
4.5	Uluslararası fonlar ile Avrupa Birliği (AB) programlarından ve kaynaklarından kooperatif ve üst kuruluşlarının faydalanabilmeleri amacıyla proje üretme kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
4.6	Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine sağlanan kredi desteğinin rasyonel hale getirilmesi sağlanacaktır.
5.	İç ve Dış Denetim Sistemleri Tümüyle Revize Edilecektir.
5.1	Başarılı ülke uygulamaları dikkate alınarak, ülke şartlarına uygun bir kooperatif dış denetim sistemi oluşturulacaktır.
5.2	Kooperatif iç denetim uygulamasının daha işlevsel bir yapıya kavuşturulması yönünde yasal düzenleme yapılacaktır.
6.	Kurumsal ve Profesyonel Yönetim Kapasitesi Arttırılacaktır.
6.1	"Kurumsal Yönetim İlkeleri"ne uyum sağlanmasına yönelik bir dizi düzenleme yapılacaktır.
6.2	Kooperatif üst kuruluşları tarafından kurumsal strateji belgeleri hazırlanacaktır.
6.3	Büyük ölçekli kooperatifler ve üst kuruluşları için internet sitesi oluşturulması zorunluluğu getirilecektir.
6.4	Kooperatif yönetim kurullarında profesyonel yönetici bulunmasına imkân sağlanacaktır.
6.5	Kooperatif ortaklarına kooperatifin faaliyetleri ile ilgili periyodik olarak bilgi verilmesi zorunluluğu getirilecektir.
7.	Mevzuat Altyapısı Uluslararası Esaslara ve İhtiyaçlara Göre Geliştirilecektir.
7.1	1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda uluslararası esaslar ve günün ihtiyaçları doğrultusunda değişiklik yapılacaktır.
7.2	4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.
7.3	Gayri faal kooperatiflerin kısa sürede tasfiyesinin sağlanmasına yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.
7.4	Kooperatiflere yönelik vergi ve rekabet hukuku uygulamaları ile muhasebe standartları konusunda gözden geçirme ve iyileştirme çalışmaları yapılacaktır.

1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KOOPERATİFÇİLİK MEHMET ÖZÇELİK

KAYNAKÇA:

TÜRKİYE KOOPERATİFÇİLİK STRATEJİSİ ve EYLEM PLANI / Resmi Gazete

<http://ica.coop/>

www.gtb.gov.tr

<http://social.un.org/coopsyear/>

<http://www.ilo.org/empent/units/cooperatives/lang--en/index.htm>

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

*Şeyma İpek Köstekli, İstihdam Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul-2005, s.97

**Avrupa Birliğinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü Raporu, Çeviri: Türkiye Koop. Yayınları, Ankara 2003